

28/01/2026

Αμφιθέατρο 1^{ου} Γυμνασίου
1^{ου} ΓΕΛ Δράμας

ΒΑΪΔΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ (ΠΕ23 ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ)

ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ-ΑΘΗΝΑ (ΠΕ30 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ, ΜΕΛΟΣ ΟΜΑΔΑΣ ΔΡΑΣΗΣ)

ΤΟΣΚΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (ΠΕ23 ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ, ΜΕΛΟΣ ΟΜΑΔΑΣ ΔΡΑΣΗΣ)

Τι είναι ο σχολικός εκφοβισμός (ή Bullying);

- Η χρήση βίας μεταξύ μαθητών ή συνομηλίκων παιδιών, με στόχο να προκληθεί φόβος, πόνος ή αναστάτωση.
- Στα αγγλικά, ο όρος εκφοβισμός μεταξύ ομηλίκων αποδίδεται με τον όρο «bullying», από τον όρο «bully», δηλαδή νταής, αυτός που απειλεί - εκφοβίζει .
- Εκδηλώνεται:
  - Σκόπιμα, απρόκλητα & επαναλαμβανόμενα
  - Εντός και εκτός σχολείου
  - Στο διαδίκτυο
- Ασκείται συνήθως από κάποιον που βρίσκεται σε θέση ισχύος & κατευθύνεται προς κάποιον που θεωρείται λιγότερο ισχυρός.

Ρόλοι μαθητών

- **Ο θύτης:** ένα μόνο άτομο ή δύο (πιθανώς και περισσότερα) που εκφοβίζουν.
- **Το θύμα:** ο μαθητής που δέχεται την εκφοβιστική συμπεριφορά.
- **Παρατηρητές:** μαθητές που είναι μάρτυρες σε περιστατικά εκφοβισμού
  - είτε ενισχύοντας τον εκφοβισμό
  - είτε επιχειρώντας να τον αποτρέψουν
  - είτε παραμένοντας αμέτοχοι

Θύτες

- Μαθητές που χρησιμοποιούν τη σωματική τους δύναμη για να επιβληθούν.
- Επιδεικνύουν, συχνά, επιθετική και αντιδραστική συμπεριφορά, χωρίς να συμμορφώνονται εύκολα με τους κανόνες.
- Αισθάνονται, συχνά, την ανάγκη να έχουν υπό τον έλεγχό τους άλλους μαθητές στους οποίους επιβάλλουν τη θέλησή τους.
- Θεωρούν ότι με το να επιδεικνύουν δύναμη και εξουσία εξασφαλίζουν την υπεροχή τους και απολαμβάνουν αναγνώριση.
- Αναζητούν, συχνά, την προσοχή, την επιβεβαίωση και τον θαυμασμό.

Θύματα

- Παιδιά που δυσκολεύονται να έχουν πολλούς φίλους.
- Συχνά νιώθουν απομονωμένοι στο σχολείο.
- Σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να έχουν κάποιο χαρακτηριστικό
  - στην εξωτερική τους εμφάνιση
(π.χ. στυλ ντυσίματος, γυαλιά, χαμηλό ύψος, μεγάλο βάρος, σωματική αναπηρία)
  - ή στην προσωπικότητά τους
(π.χ. να είναι ντροπαλοί και εσωστρεφείς)
- Εξαιτίας του οποίου γίνονται στόχος εκείνων που συνηθίζουν να εκφοβίζουν.

Παρατηρητές

- **Αμέτοχοι Παρατηρητές:**
  - Δεν αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο επειδή επιζητούν την αποδοχή των άλλων (ένταξη στην παρέα συνομηλίκων) ή/και φοβούνται να έρθουν σε ρήξη με το άτομο ή τα άτομα που εκφοβίζουν. Με τη συνολική στάση τους, όμως, επιτρέπουν αυτό που συμβαίνει και συμβάλλουν στη συνέχισή του.
- **Ενισχυτές Παρατηρητές:**
  - Συναινούν με τον τρόπο τους και συμμετέχουν γελώντας, χειροκροτώντας, φωνάζοντας υπέρ του εκφοβιστή ή βοηθώντας τον και κοροϊδεύοντας τον εκφοβιζόμενο.
- **Παρατηρητές Υποστηρικτές** εκείνων που εκφοβίζονται:
  - Επεμβαίνουν είτε προσπαθώντας να συνδράμουν αυτόν που εκφοβίζεται, είτε αντιμετωπίζοντας άμεσα εκείνον που εκφοβίζει, είτε καλώντας σε βοήθεια.

Μορφές εκφοβισμού

Σωματικός εκφοβισμός

➤ Φυσικός τραυματισμός ή απειλή τραυματισμού προς κάποιον.

Εκδηλώνεται με:

- Σπρωξίματα
- Σκουντήματα
- Αγκωνιές
- Γροθιές & κλωτσιές
- Τρικλοποδιές
- Χτυπήματα με αντικείμενα
- Περιορισμό του άλλου μέσω σωματικών πρακτικών

Λεκτικός εκφοβισμός

Συστηματική χρήση:

- Υβριστικών εκφράσεων
- Φραστικών επιθέσεων
- Προσβολών & απειλών
- Αγενών σχολίων & ειρωνείας
- Παρατσουκλιών

Διαδικτυακός εκφοβισμός

- Αποστολή απειλητικού ή υβριστικού υλικού μέσω:
  - Ηλεκτρονικού ταχυδρομείου
  - Κινητού
  - Μέσων κοινωνικής δικτύωσης
- Χρήση ή παραποίηση προσωπικών δεδομένων κάποιου ατόμου.
- Αποκλεισμός από μια διαδικτυακή ομάδα.
- Κλήσεις στο κινητό από άγνωστο νούμερο.

Έμμεσος ή κοινωνικός εκφοβισμός

- Προσπάθεια για κοινωνική απομόνωση ή αγνόηση ατόμου.
- Άσκηση επιρροής στην ομάδα των συνομηλίκων, ώστε να αισθανθούν αντιπάθεια για κάποιο συγκεκριμένο συμμαθητή τους.
- Διάδοση κακόβουλων φημών & ψευδών στοιχείων.

Ρατσιστικός εκφοβισμός

Διάδοση αρνητικών σχολίων εξαιτίας:

- Καταγωγής
- Κοινωνικής τάξης
- Οικονομικής κατάστασης
- Διαφορετικότητας

Εκφοβισμός με εκβιασμό

- Εκούσια απόσπαση χρημάτων ή προσωπικών αντικειμένων.
- Συνοδεύεται από απειλές ή εξαναγκασμό σε αντικοινωνικές πράξεις.

Τι δεν αποτελεί σχολικό εκφοβισμό;

Υπαρξη όμοιας συναισθηματικής αντίδρασης.

Π.χ., δύο μαθητές είναι θυμωμένοι.

Άτομα ίσης δύναμης που απλά φιλονικούν.

Πρόκειται για σύγκρουση.

Μαθητές που κάνουν καλοπροαίρετα πειράγματα.

Και διασκεδάζουν αληθινά.

Όταν όμως το πείραγμα & το αστείο αρχίσουν να γίνονται δυσάρεστα & πλέον το ένα από τα δύο άτομα αισθάνεται φόβο & απειλή, τότε αυτό είναι Εκφοβισμός.

**Παρεμβάσεις
Πρόληψης
Ενδοσχολικής
Βίας
Και
Εκφοβισμού
(Ε.ΒΙ.Ε)**

Οι παρεμβάσεις για την πρόληψη φαινομένων Ε.Βι.Ε. Περιλαμβάνουν:

α) Καταγραφή, κατηγοριοποίηση και ανάλυση περιστατικών Ε.Βι.Ε.

β) Πολιτική του σχολείου για την πρόληψη και τη διαχείριση Ε.Βι.Ε. - Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας Σχολείου.

γ) Ορισμός αποδεκτών αναφορών για περιστατικά Ε.Βι.Ε. που εκδηλώνονται στο πλαίσιο της σχολικής μονάδας, συμπεριλαμβανομένης της περίπτωσης διαδικτυακής Ε.Βι.Ε., για την άμεση αντιμετώπισή τους.

δ) Δράσεις ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών καθώς και των γονέων/κηδεμόνων.

- Υλοποίηση προγραμμάτων που εστιάζουν, κατά την εκπαίδευση, και σύμφωνα με τις προβλέψεις του ισχύοντος νομικού πλαισίου σε:
  - Έννοιες,
  - Μορφές Ε.Βι.Ε
  - Τρόπους αντιμετώπισης
  - Τρόπους πρόληψης
  - Τρόπους παρέμβασης
  - Τρόπους αποκατάστασης

- Υλοποίηση προγραμμάτων ενημέρωσης και προαγωγής ψυχικής υγείας που βοηθούν στην εμπέδωση ενός θετικού σχολικού κλίματος.

- Καλλιέργια ενσυναίσθησης

«Μπαίνω στη θέση σου»:

Κάθε εβδομάδα ένα σύντομο σενάριο (π.χ. μαθητής που μένει μόνος στο διάλειμμα) και συζήτηση:

Πώς νιώθει;

Τι θα τον βοηθούσε;

Κύκλος συναισθημάτων:

Οι μαθητές λένε πώς ένιωσαν μέσα στη μέρα με μία λέξη.

- Ενδυνάμωση ψυχικής ανθεκτικότητας

Μαθαίνω να αντιμετωπίζω τις δυσκολίες:

Τι κάνω όταν αποτυγχάνω;

Από ποιόν ζητάω βοήθεια;

Ημερολόγιο θετικών στιγμών (1 φορά την εβδομάδα).

- Δημιουργία θετικού σχολικού κλίματος

Πίνακας καλοσύνης: οι μαθητές γράφουν θετικές πράξεις που είδαν.

Ημέρα «λέμε κάτι καλό για κάποιον άλλο».

δ) Ενεργή συμμετοχή και συνεργασία όλων των μελών της σχολικής κοινότητας στην υλοποίηση της πολιτικής του σχολείου.

Ανάπτυξη ενός διαύλου επικοινωνίας με τους γονείς/κηδεμόνες.

Υλοποίηση δράσεων ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης.

Διοργάνωση σχολικών εκδηλώσεων με τη συμμετοχή γονέων/κηδεμόνων.

Μέτρα πρόληψης ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού σε επίπεδο σχολείου

1. Εκτίμηση κινδύνου Ενδοσχολικής Βίας και Εκφοβισμού

Η εκτίμηση του κινδύνου Ε.Βι.Ε. είναι μια σημαντική διαδικασία που έχει ως στόχο τον προσδιορισμό των πιθανών κινδύνων και τη λήψη μέτρων πρόληψης και διαχείρισης.

- Κλίμα Σχολείου/Τάξης.
- Παρατήρηση και αξιολόγηση των συμπεριφορών των μαθητών/τριών για ενδείξεις φαινομένων Ε.Βι.Ε
- Συλλογή, ανάλυση δεδομένων και μαρτυριών περιστατικών Ε.Βι.Ε.

2. Σχέδιο Δράσης πρόληψης φαινομένων ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού

Σε επίπεδο σχολικής μονάδας, ο/η διευθυντής/τρια, ο/η υποδιευθυντής/τρια, ο/η δεύτερος/η εκπαιδευτικός αποδέκτης αναφορών, καθώς και τα μέλη του Συλλόγου Διδασκόντων αναπτύσσουν Σχέδιο Δράσης, προσαρμοσμένο στις όποιες ιδιαιτερότητες (π.χ. δυναμικό, περιοχή, ιστορικό περιστατικών Ε.ΒΙ.Ε. κ.ά.) του σχολείου τους, το οποίο ενδεικτικά θα περιλαμβάνει:

- Μια σειρά σκοπών, στόχων, καθώς και επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων.
- Μια σειρά διαδικασιών και προγραμμάτων.
- Οργάνωση με σαφή καθορισμό ρόλων και καθηκόντων κάθε εμπλεκόμενου ατόμου ή φορέα (αποδέκτες αναφορών, διακριτοί ρόλοι, συγκεκριμένες αρμοδιότητες για εκπαιδευτικούς, γονείς/κηδεμόνες, μαθητές/τριες, λοιπό προσωπικό, συνεργαζόμενους φορείς κ.λπ.).
- Χρονοδιάγραμμα εφαρμογής.
- Συντονισμό, εποπτεία και αξιολόγηση του Σχεδίου Δράσης και των παρεμβάσεων.

3. Κλίμα του Σχολείου.

- Ανάπτυξη ενός θετικού κλίματος στο σχολείο
- Αίσθημα «του ανήκειν»
- Σεβασμό και αποδοχή προς τον άλλο

Άξονες που διέπουν την οικοδόμηση θετικού κλίματος στη σχολική μονάδα είναι:

- Κοινωνική δικαιοσύνη στη σχολική κοινότητα.
- Συνεργασία
- Ενεργός εμπλοκή των μαθητών/τριών
- Ελκυστικό σχολείο-ποιότητα ζωής

4. Καλές Πρακτικές

- Ευαισθητοποίηση, εκπαίδευση και ανάπτυξη δεξιοτήτων.
- Δικτύωση, επικοινωνία και συνεργασία
- Αξιολόγηση του σχολικού κλίματος, των δράσεων πρόληψης, παρέμβασης και της πολιτικής του σχολείου.

5. Σχολική διαμεσολάβηση ή διαμεσολάβηση συνομηλίκων

Η σχολική διαμεσολάβηση και η διαμεσολάβηση συνομηλίκων αναφέρονται σε διαδικασίες επίλυσης συγκρούσεων που πραγματοποιούνται σε εκπαιδευτικό περιβάλλον.

- Σχολική Διαμεσολάβηση:

Στη σχολική διαμεσολάβηση, ένας/μια εκπαιδευτικός ή ένας/μια ειδικός διαμεσολαβητής παρεμβαίνει για να βοηθήσει τους/τις μαθητές/τριες στην επίλυση συγκρούσεων

- Διαμεσολάβηση Συνομηλίκων:

Στη διαμεσολάβηση συνομηλίκων, οι ίδιοι/ες οι μαθητές/τριες συμμετέχουν ως διαμεσολαβητές στην επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των συνομηλίκων τους.

Μέτρα πρόληψης ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού σε επίπεδο εκπαιδευτικού

1. Μέντορες εκπαιδευτικοί
2. Ανάδειξη κοινωνικών θεμάτων - εφαρμογή βιωματικών δραστηριοτήτων
3. Διαχείριση τάξης
4. Ενθάρρυνση της συνεργατικής μάθησης
5. Δημιουργία κλίματος επικοινωνίας, εμπιστοσύνης και ασφάλειας με τους μαθητές/τριες.
6. «Κουτί Επικοινωνίας»
7. Ώρα «Κοινωνία της Τάξης»
8. Στήριξη ευάλωτων μαθητών/τριών
9. Συχνή επικοινωνία με τους γονείς/κηδεμόνες

**Πρωτόκολλο
Διαχείρισης
Ενδοσχολικής
Βίας &
Εκφοβισμού
(Ε.Βι.Ε.)**

**Οδηγός για Διευθυντές &
Συμβούλους Σχολικής
Ζωής**

A. Διερεύνηση του περιστατικού

Σκοπός: Αξιολόγηση σοβαρότητας και ιστορικού

Μεθοδολογία:

Ξεχωριστές συναντήσεις με όλους τους εμπλεκόμενους μαθητές και τους γονείς τους.

Τι καταγράφουμε:

- Τι συνέβη, πότε και πού.
- Ποιος το παρατήρησε.
- Ποιοι ενεπλάκησαν και πώς.
- ΕΝΤΥΠΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ ΕΒΙΕ

Επικοινωνία με γονείς και στόχοι

- **Απαραίτητη η χωριστή ενημέρωση** ανά οικογένεια.
- **Αποτροπή "αυτοδικίας"**: Οι γονείς δεν πρέπει να αναλαμβάνουν μόνοι τους την επίλυση.
- **Συνεργασία**: Εξεύρεση κοινών τρόπων υποστήριξης του παιδιού.
- **Προστασία Δεδομένων**: Διασφάλιση της ιδιωτικότητας κάθε μαθητή/μαθήτριας.

Οργάνωση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

- **Υπεύθυνη Ομάδα:** Ο/Η Διευθυντής/τρια και ο/η Σύμβουλος Σχολικής Ζωής.
- **Προτεραιότητα:** Η ασφάλεια του μαθητή/μαθήτριας που υπέστη Ε.ΒΙ.Ε.
- **Αποφυγή στοχοποίησης:** Προσεκτικοί χειρισμοί για την προστασία του παιδιού.
- **Νομικό Πλαίσιο:** Σε περίπτωση κακοποίησης από ενήλικα, στο σχολείο ακολουθείται ο νόμος 3500/2006 - ΦΕΚ 232/Α' /24-10-2006.

Χειρισμός του Μαθητή που υπέστη Ε.ΒΙ.Ε.

- **Επικοινωνία** με γονείς που προέβησαν στην αναφορά περιστατικού Ε.ΒΙ.Ε.
- **Ενίσχυση:** Επιβράβευση που μίλησε, καθησυχασμός και ασφάλεια.
- **Συλλογή Πληροφοριών:**
  - Συχνότητα, χώρος, χρόνος, τυχόν παρατηρητές.
  - Συνέπειες (επίδοση, απουσίες, αλλαγή διάθεσης).
- **Οδηγία:** Το παιδί δεν πρέπει να ανταποδώσει τη βία.
- **Δέσμευση:** Προγραμματισμός νέας συνάντησης άμεσα.

Χειρισμός του Μαθητή που άσκησε Ε.Βι.Ε.

- **Στάση:** Χωρίς κατηγορίες και κριτική, αλλά με σεβασμό.
- **Υπενθύμιση:** Αναφορά στον **Εσωτερικό Κανονισμό** και την πολιτική του σχολείου.
- **Στόχος:** Αναστοχασμός, ανάληψη ευθύνης και εξεύρεση τρόπων επανόρθωσης.
- **Παρακολούθηση:** Νέα συνάντηση εντός μίας εβδομάδας για επανεξέταση.
- **Επικοινωνία** με γονείς μαθητή που άσκησε Ε.Βι.Ε.

Χειρισμός Ενισχυτών & Βοηθών

- Ξεχωριστές Συναντήσεις με κάθε εμπλεκόμενο.
- **Καλλιέργεια Ενσυναίσθησης:** Προβληματισμός για τη θέση του παιδιού που υπέστη τη βία.
- **Ενθάρρυνση Θετικής Στάσης:** Πώς μπορούν να βοηθήσουν (π.χ. καλώντας έναν ενήλικα) αντί να ενισχύουν τη βία.
- **Επικοινωνία** με γονείς των ενισχυτών και των βοηθών/συνεργών εκείνων που άσκησαν Ε.ΒΙ.Ε.

Ενισχυτές επικοινωνίας

Οι βασικότερες δεξιότητες που διευκολύνουν την επικοινωνία του εκπαιδευτικού με τα υπόλοιπα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας είναι:

- **η κατανόηση με ενσυναίσθηση:** προσπάθεια κατανόησης της θέσης του άλλου.
- **η άνευ όρων θετική αναγνώριση:** εκτίμηση του συνομιλητή χωρίς κριτική της προσωπικότητάς του.
- **αυθεντικότητα:** γνήσια διαθεσιμότητα από την πλευρά του εκπαιδευτικού.

Περιορισμοί στην

- Διαταγές - εντολές
- Προειδοποιήσεις - απειλές
- Ηθικοδιδασκαλία - κήρυγμα
- Εκλογίκευση
- Συμβουλές - λύσεις
- Κριτική
- Ερμηνείες
- Παρηγοριά - οίκτος

επικοινωνία

- Υπερβολικές ερωτήσεις
- Ανάκριση - έλεγχος
- Έπαινος - ειρωνικό πείραγμα, όταν δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα
- Ύβρεις - γελοιοποίηση - χαρακτηρισμοί
- Αστεϊσμοί-ειρωνεία

Β. Εκτίμηση σοβαρότητας περιστατικού

Συνεκτιμώνται οι πληροφορίες που έχουν συλλεχθεί, λαμβάνονται υπόψη η συχνότητα και οι μορφές της Ε.ΒΙ.Ε. σε σχέση με τις συνέπειες που έχει. Το περιστατικό κατατάσσεται σε:

- **Ήπιο:** Υποβιβαστικά σχόλια, σπάνιος κοινωνικός αποκλεισμός.
- **Μέτριο:** Απειλές, σωματική/λεκτική βία, κλοπή αντικειμένων, συστηματικός αποκλεισμός, ρατσιστικά σχόλια (2-3 φορές).
- **Σοβαρό:** Συστηματική σεξουαλική παρενόχληση, πρόκληση σωματικής βλάβης, ομαδική βία, cyberstalking, προτροπή σε αυτοκτονία.

Γ. Διαχείριση και συνεργασία

- **Ομάδα Δράσης:** Διευθυντής, Σύμβουλος Σχολικής Ζωής και Υπεύθυνος Τμήματος.
- **Συνδρομή της Ε.Δ.Υ. :** Σχολικός Ψυχολόγος και Κοινωνικός Λειτουργός.
- **Ειδική Αγωγή:** Συμμετοχή εκπαιδευτικών Ε.Α.Ε. αν το περιστατικό αφορά μαθητή με αναπηρία/ΕΕΑ.
- **Τετραμελής Ομάδα Δράσης** της αρμόδιας Διεύθυνσης Εκπαίδευσης: παρακολουθεί, επιβλέπει, συνεπικουρεί, επιλαμβάνεται όταν κρίνεται απαραίτητο.

Ενδεικτικές παρεμβάσεις διαχείρισης περιστατικών Ε.Βι.Ε.

- Παιδαγωγική συνεδρίαση.
- Σε ατομικό επίπεδο: ενδυνάμωση, καλλιέργεια ενσυναίσθησης, εμπλουτισμός της οπτικής του άλλου, ενσυνειδητότητα κ.α.
- Σε επίπεδο τάξης: δράσεις ευαισθητοποίησης, επίλυση συγκρούσεων, τήρηση Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας.
- Συνεργασία με:
  - ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ., Ε.Δ.Υ.,
  - εξωτερικούς φορείς
  - τους γονείς των εμπλεκόμενων μαθητών/μαθητριών.

Ενημερωτικοί ιστότοποι

- Σχολική Βία & Εκφοβισμός. ΚΕΔΑΣΥ Δράμας
<https://kesy.dra.sch.gr/index.php/material/special-education>
- Δίκτυο πρόληψης & αντιμετώπισης των φαινομένων σχολικής βίας κι εκφοβισμού
<https://stop-bullying.sch.gr/>
- Ελληνικό Κέντρο Συναισθημάτων
<https://anti-bullying.gr/>
- Ευρωπαϊκή Καμπάνια κατά του σχολικού εκφοβισμού
<http://www.e-abc.eu/gr/>
- Utterly global Youth Empowerment (στην ελληνική γλώσσα)
<https://antibullyingprograms.org/>
- Live without bullying, Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας (ΚΜΟΠ)
<https://livewithoutbullying.com/>

Προτάσεις

Γερούκη, Μ. (2020). *ΒΑΓΙΑ: Ένα πρόγραμμα πρόληψης του σχολικού εκφοβισμού/bullying για το δημοτικό σχολείο*. Αθήνα: εκδόσεις Πατάκη

Μεσσαρής, Δ. κ.α. (2018). *Τα μυστικά του ουράνιου τόξου: ένα πρόγραμμα παρέμβασης-διαχείρισης της σχολικής βίας για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας*. Αθήνα: εκδόσεις Πατάκη

Ρασιδάκη, Χ. (2015). *Σχολικός εκφοβισμός BULLYING: Αποτελεσματικές δεξιότητες επικοινωνίας, τρόποι αντιμετώπισης: Ένας πρακτικός οδηγός για εκπαιδευτικούς (Δ' Έκδοση)*. Αθήνα: εκδόσεις Πατάκη

Plummer, D.M. (2010). *Αλλαγές, άγχος, αγωνίες, πώς να βοηθήσετε το παιδί σας να τα αντιμετωπίσει*. Αθήνα: εκδόσεις Πατάκη

Rogers, V. (2011). *Παιχνίδια συναισθηματικής αγωγής για παιδιά: Συμπεριφορά, αυτοπεποίθηση, φιλία, συνεργασία (Ε' Έκδοση)*. Αθήνα: εκδόσεις Πατάκη

Βιβλιογραφία

- Olweus, D. (2009). *Εκφοβισμός και βία στο σχολείο: Τι γνωρίζουμε και τι μπορούμε να κάνουμε*, Αθήνα: εκδόσεις Ε.Ψ.Υ.Π.Ε.
- Αντωνίου, Α.-Σ. (2014). Ψυχική υγεία και υπαρξιακό άγχος παιδιών και εφήβων: Ο ρόλος της πνευματικότητας και της θρησκευτικότητας. Στο Ι. Ε. Θεοδωρόπουλος (Επιμ.), *Όμμασιν άλλοις* (σσ. 1-21). Essen: Oldib-Verlag.
- Αντωνίου, Α.-Σ. (2023, Μάρτιος 3). Πρόληψη των φαινομένων βίας και εκφοβισμού στο σχολείο, *Πρώτο Θέμα*. Ανακτήθηκε στο: <https://www.protothema.gr/blogs/alexandros-stamatios-adoniou/article/1347024/prolipsi-ton-fainomenon-vias-kai-ekfovismou-sto-sholeio/>
- Αντωνίου, Α.-Σ. (2024). Φαινόμενα εκφοβισμού και ενδοσχολικής βίας σε εφήβους ΛΟΑΤΚΙ+, *Hub ΕΚΠΑ*. Ανακτήθηκε στο: <https://hub.uoa.gr/bullying-and-intra-school-violence-lgbtq-teenagers-article-antoniou/>
- Antoniou, A.-S., & Cooper, C. L. (Eds.) (2023). *Mental health, well-being and stress of children and adolescents*. Athens: Broken Hill Publisher.
- Αντωνίου, Α.-Σ., & Θεοδωρίτση, Ι.-Ι. (2019). Συμβουλευτική παρέμβαση προς τους εμπλεκόμενους σε περιστατικά σχολικού εκφοβισμού. Στο Ν. Καβαλά-Μυλωνά, Ο. Καλούρη, Φ. Κατσαμπούρη, Α. Μπότου, Ε. Κατσιγιάννη, Ι. Κοντζίνου, & Ν. Τσέργας (Επιμ.), *Σκέψεις, Απόψεις και Προβληματισμοί σε Θέματα Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού* (σελ. 11-41). Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.
- Antoniou, A.-S., Polychroni, F., & Kotroni, C. (2009). Working with students with special educational needs in Greece: Teachers' stressors and coping strategies. *International Journal of Special Education*, 24(1), 100-111.
- Αντωνίου, Α.-Σ., & Πολυχρόνη, Φ. (2006). Καταστάσεις στρες σε παιδιά και εφήβους. Στο Μ. Λουμάκου, & Λ. Μπεζέ (Επιμ.), *Το Παιδί και τα Δικαιώματά του* (σσ. 99-144). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Αρτινοπούλου, Β. (2010). *Η Σχολική Διαμεσολάβηση. Εκπαιδεύοντας τους μαθητές στη διαχείριση της βίας και του εκφοβισμού* (Συνεργασία: Χρ. Καλαβρή, Η. Μιχαήλ). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Πετρόπουλος, Ν., & Παπαστυλιανού, Α. (2001). *Μορφές βίας και διαμαρτυρίας στο σχολείο* (γενεσιουργοί παράγοντες και επιπτώσεις). Αθήνα: ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Ευχαριστούμε για την προσοχή σας!

